
**Millî Kùltürümüzün Mayası
Halk Kùltürü ve Ahîlik
Panel ve Sempozyum Bildirileri**

23 - 24 Mayıs 2019, Kastamonu

---

*Bu yayın, Panel ve Sempozyum toplantısını içerir.
Ücretsiz dağıtılır.*

**Kùltür Konseyi Adına Editör: Dr. Metin Eriş
Redaksiyon: Tùlay Tecirli
Tasarım: Fatih M. Durmuş**

Birinci Baskı, Aralık 2019

ISBN: 978-975-17-4387-9

**Baskı ve Cilt: Enes Basın Yay. ve Matbaacılık Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sit. No:12/210 Topkapı/İst.**

Tùm Hakları T.C. Kastamonu Valiliğine aittir.
© Copyright T.C. Kastamonu Valiliği

Kitabın yayınına destek veren Sayın Aydođan Sùer'e teşekkürlerimizi sunarız.

Kastamonu Mezar Taşlarının Edebiyatımızdaki Yeri ve Sûfizâde Ailesi Mezar Taşları

*F*azı yazmak, bir kültürdür, medeniyetin işaretidir. Türkler sekizinci yüzyıldan itibaren taşlara yazı yazarak kültür düzeylerini göstermişlerdir. Göktürklerden sonra Selçuklular ve Osmanlılar devrinde de bu yazma kültürünü fazlasıyla görmekteyiz. Yeni inşa ettikleri veya tamir ettikleri her esere (cami, çeşme, medrese vb.) dinî veya edebî tarzda bir kitâbe yazmak gelenekten sayılmıştır. Kitâbe yazma kültüründen mezar taşları da fazlasıyla nasibini almıştır.

“Ölüme açılan estetik kapı”¹ olarak da adlandırılan mezar kitâbeleri, ölen kişinin biyografik bilgilerini vermesinin yanında sosyolojik, tarihî, edebî bilgiler de ihtiva etmektedir. Bir ülkenin, ilin veya köyün tapusu konumundaki bu mezar taşları üzerine Türkiye genelinde epey çalışmalar yapılmıştır. Biz burada sadece Kastamonu mezar taşlarından ve bu taşlarda yer alan şiirlerden söz edeceğiz.

Kastamonu mezar taşları üzerine yapılan çalışmaların tarihi-bildiğimiz kadarıyla 2001 yılına çıkmaktadır. Halil Yılmaz tarafından hazırlanan “Osmanlı Dönemine Ait Kastamonu ve Taşköprü’deki Mezar Kitabeleri” adlı kitapta 98 mezar taşı kitâbesine yer verilmiştir. Bu mezar taşlarından 23 tanesi Taşköprü Abdal Hasan Türbesi’nden, 37 tanesi Taşköprü Kurban Tepe mevkiinden, 38 tanesi de Şeyh Şaban-ı Veli Camisi haziresinden alınmıştır.

2003 yılında düzenlenen İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumunda Halit Çal, “Kastamonu Mezarları-Mezar Taşlarının Genel Durumu” adlı bir bildiri sunmuştur. Konuyla ilgili ilmî çalışmalara öncü olan bu bildiride genel itibariyle bütün Kastamonu’daki mezar taşları hakkında bilgi verilmiş ve mezarların toplam sayıları tespit edilmiştir. Halit Çal, Kastamonu merkezde pek çok mezarlık gezmiş² ve buralarda Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait 1164 mezar tespit etmiştir. Çal, bu sayının toplam mezar sayısının yüzde doksanını oluşturduğunu, yüzde onluk kısma çeşitli sebeplerden dolayı ulaşamadığını belirtmektedir. Halit Çal, 1164 mezarın 396 tanesinin Osmanlı dönemine, 376 tanesinin Cumhuriyet dönemine ait olduğunu, 392 tanesinin de tarihinin belli olmadığını söylemektedir. 2007 yılında Kastamonu mezar taşları ile ilgili epey çalışma yapılmıştır. Bunlardan ilki, Halit Çal’ın “Kastamonu Müzesindeki Türk Mezar Taşları” adlı makalesidir.

1. Mehmet Samsakçı, İstanbul’daki mezar taşlarını inceleyerek bu taşlardaki şiirleri yorumlamıştır. Kitabının adına da “Ölüme Açılan Estetik Kapı Türk Mezar Taşı Edebiyatı” adını vermiştir.
2. Halit Çal’ın tespit ettiği mezarlıklar ve mezar sayıları şöyledir: Nasrullah Camisi haziresinde 37, Ferhat Paşa Camisi haziresinde 78, Yılanlı Camisinde 10, Hastane Arkası mezarlığında 226, Gümüşlece mezarlığında 25, Musa Fakih Camisi haziresinde 1, Yakup Ağa Camisi haziresinde 10, İsmail Bey Medresesi haziresinde 7, Ahmet Dede Mezarlığı 131, Şeyh Şaban-ı Veli Camisi haziresinde 85, Atabey Gazi Külliyesi haziresinde 54, Ok Meydanı Mezarlığında 500 adet mezar tespit edilmiştir.

Bu makalede Kastamonu müzesinde bulunan 32 mezar taşı incelenmiştir. Bunların en eskisinin tarihi 14. yüzyıla çıkmaktadır. 2007 yılında yapılan diğer çalışmalar yüksek lisans tezleridir. Gazi Üniversitesi'nde Halit Çal danışmanlığında Gökhan Gümüşdağ,⁴ Bengü Gündoğan,⁵ Filiz Canyurt⁶ tarafından Kastamonu mezar taşları ile ilgili yüksek lisans tezleri hazırlanmıştır. Yine aynı yıl Gazi Üniversitesi'nde Gül Tunçel danışmanlığında Meral Taşdemir⁷ tarafından hazırlanan bir başka yüksek lisans tezini görüyoruz. Yine 2007 yılında, Selçuk Üniversitesi'nde Mustafa Yıldırım danışmanlığında Erol Uğraşkan⁸ tarafından bir başka yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

2008 yılında Halit Çal ve Özlem Ataoğuz Çal'ın "Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları" adlı kitabı yayımlanır. Kitapta 70 adet mezar taşı incelenmiştir. Bu mezar taşı kitâbeleri içinde edebî olanlar da vardır.

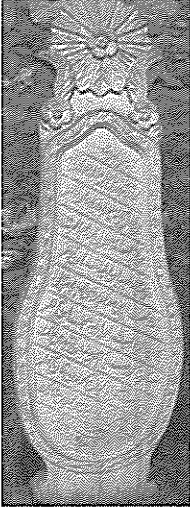
2012 yılında düzenlenen I. Uluslararası Şeyh Şâban-ı Veli Sempozyumunda Özgür Yeni "Şeyh Şa'bân-ı Veli Külliyesi Haziresi'nde Bulunan Sarkaçlı Saat Figürlü Bir Mezar Taşı" adlı bir bildiri sunmuştur.

2013 yılında yine Özgür Yeni'nin "Kastamonu Honsalar Camii Haziresinde Bulunan Mezar Taşları"⁹ adlı makalesinde 11 mezar taşı incelenmiştir.

Bu girişten sonra mezar taşlarında yer alan edebiyata gelebiliriz. Mezar taşları üzerine yazılmış edebî değeri yüksek şiirler vardır. Bu durum, kişinin veya ailenin kültür ve ekonomik seviyesiyle yakından ilgilidir. Kültür düzeyi yüksek olan ailelerin mezar taşları da hem şekil hem de içerik olarak sıra dışıdır. Meselâ, Kastamonu eşrafından Şemsizâde ailesine mensup Feride hanımın¹⁰ şu mezar taşını inceleyelim.

Mezar, Atabey Gazi Camisi haziresinde bulunmaktadır. Bu mezarın dış yapısı hakkında sanat tarihçileri epey söz söylemişlerdir. Biz burada mezarda yazan şiir üzerinde duracağız. 1891 tarihli mezar kitâbesi şu şekildedir:

3. Halit Çal, "Kastamonu Müzesindeki Türk Mezar Taşları", İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi Konya Kitabı X, Prof. Dr. Rüçhan Arık-Prof. Dr. Oluş Arık'a Armağan, Konya 2007, s.199-224
4. "Kastamonu Şehri Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Yakup Ağa Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları" adlı bu çalışmada toplamda 95 mezar taşı incelenmiştir. Bunlardan 35 tanesi Nasrullah Camisi, 35 tanesi Yakup Ağa Camisi, 15 tanesi Ahmet Dede Camisi, 10 tanesi de Yılanlı Camisi haziresinde yer almaktadır.
5. "Kastamonu Ferhat Paşa Camisi Haziresi Mezar Taşları" adlı çalışmada 113 mezar taşı incelenmiştir.
6. Tez, "Kastamonu Şehri İsmail Bey Külliyesi, Saray Camisi, Hephebirler Camisi, Muzaffereddin Gazi Türbesi Hazirelerinde Bulunan Mezar Taşları" adını taşımaktadır.
7. "Kastamonu Şeyh Şâban-ı Veli Camisi ve Türbesi Haziresinde Yer Alan Mezar Taşları" adlı bu çalışmada toplam 64 mezar taşı incelenmiştir.
8. "Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camilerinin Hazirelerindeki Mezar Taşları" adlı bu çalışmada toplamda 95 mezar taşı incelenmiştir. Bunlardan 59'u Ferhat Paşa Camisi haziresinde, 36'sı Atabey gazi Camisi haziresinde yer almaktadır.
9. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, yıl 2013, Cilt 6, sayı 25
10. Feride Hanım, Şemsizâde, namı diğer Şeyhoğullarından Hacı Seyit Mehmet Şemsettin (1837-1891) Beyin ikinci eşi, Müdafaa-ı Hukuk Reisi Şeyh Ahmet Ziyaeddin Efendi(1868-1946)'nin annesidir.

Ah mine'l mevt

Görüp bu rü-yı ecel hâlîme devrân ağlar
Ben nasıl ağlamayım derdime dermân ağlar
Ben gibi hasta-yı hicrânı görünce elbet
Derdime cümle tabibân ile Lokmân ağlar
Reng-i ruhsârımı soldurdu benim câm-ı ecel
Bana bu hâl-i perişân ile hicrân ağlar
Meskenim hâk-i siyâh içre nihân etti felek
Beni bu mesken-i hâkîde gören kan ağlar

Şeyhzâde Mehmet Beyin halîlesi
Feride hanımın ruhu için fâtiha

4 Şaban 1308 salı¹¹

Dört beyitten oluşan bu şiir aruzun *fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün* kalıbıyla yazılmıştır. Yer yer vezin hataları olsa da şiir, usta bir kalemin elinden çıkmıştır. Şiiri günümüz Türkçesine şöyle çevirebiliriz: Ecelin yüzünü görünce benim hâlîme dünya ağlar. Derdime çare olamayan, derman bile ağlar, ben nasıl ağlamıyayım. Benim gibi hastalık acısı çeken birini görünce bütün doktorlar, Lokman bile ağlar. Yüzümün rengini ecel soldurdu. Benim bu perişân hâlîme felek ağlar. Felek kara toprak içine beni gizledi. Beni bu kara toprak içinde gören kan ağlar.

Bu ifadelerden, Feride hanımın çaresiz bir hastalığa yakalandığını, bunun neticesinde öldüğünü anlıyoruz. Bu şiirde klâsik şiire ait unsurlar yer almaktadır.

Mezar taşına böyle edebî değeri olan şiirleri nakşetmek devrin ve mezarı yaptıran kişilerin zevk ve estetik anlayışıyla açıklanabilir. Nitekim Şemsizâde ailesi bu anlayışa fazlasıyla sahiptir.

Yukarıdan beri adlarını zikrettiğimiz hazire ve mezarlıklarda böyle edebî değeri yüksek mezar kitâbeleri mevcuttur. Bunların incelenmesi gerekmektedir. Fakat burada karşımıza başka bir sorun çıkmaktadır. O da elimizde sağlam metinlerin olmayışdır. Mezar kitâbelerini inceleyenler hep sanat tarihçileridir. Bunların önceliği, kitâbenin sözleri değil, bütünüyle mezarın yapısı, süsü, kısaca dış şeklidir. Hâl böyle olunca kitâbede yazan yazı veya şiir ikinci planda kalmakta ve yanlış okumalar yapılabilir. Meselâ Kastamonu'nun yetiştirdiği kadın şâirlerden Feride Hanım'ın Yakup Ağa Camisi haziresindeki mezar kitâbesi Gökhan Gümüşdağ'ın hazırladığı yüksek lisans tezinde çok yanlış okunmuştur. İlk beyit şöyle okunmuştur:

11. Abdülherim Abdülkadiröglü, *Kastamonu'da Bayramilik ve Şemsizâde Ailesi*, Ankara 2005, s.111

*Esdi badi ecel bağın beherman? eyledi üfna
Bütün ehli kalem naz teessüf eyleyün inşa¹²
Bu sözler hem anlamsız hem de yanlışdır. Doğrusu şöyle olacaktır:
Esüp bād-ı ecel bağın bahârın eyledi ifnâ
Bütün ehl-i kalem nazmı teessüf eylesin inşa¹³*

Sofuzâde Mehmet Tevfik Efendinin söylediği bu şiirin anlamı şudur: Ecel rüzgârı esip bağın baharını yok etti. Bütün kalem ehli şairler buna üzölsün. Aruzun 4 mefâilün kalıbıyla yazılan bu şiir, kitâbede doğru okunmazsa ne vezin bulunabilir ne de şiirin anlamı. Bu bakımdan mezar taşı okumalarında son derece dikkatli olunmalıdır.

Gelelim bugün tanıtacağımız yeni mezar taşlarına. İlk defa tarafımızdan gündeme getirilen ve okunan¹⁴ bu mezar taşları Hacı Muharrem Köyü Mehran mahallesinde bir dağın tepesinde yer almaktadır.

Kabristanda, yeni yazılı ve eski yazılı olmak üzere otuz yakın mezar vardır. Bu mezarlar Sûfizâde ailesine aittir. Kastamonu'da Sûfizâdeler veya Sofuzâdeler deyince hemen akla Sofuzâde Hoca Tevfik Efendi gelmektedir. Bu Tevfik Efendi(d.1873-ö.1960), âlim, şâir ve demircilikle uğraşan Tevfik Efendi'dir. Soyadı Safoğlu'dur. Burada tanıtacağımız sülale başka bir Sofuzâde ailesidir...

Sûfizâde ailesi Hacı Muharrem köyüne bağlı Mehran mahallesine 1860 yılından sonra Seydiler'in Çırdak köyünden gelmiş ve yerleşmiştir. Buraya yerleşen kişiler Salih Efendi ile oğlu Mustafa Hamdi Efendi'dir. Mehran'da Şamlıoğlu sülalesinin yerlerini satın alarak oraya çiftlik kurmuşlardır. Burada dört nesle ait dört mezar kitâbesinden söz edeceğim. İlk büyük dede Salih Efendi'dir.

Salih Efendi

Salih Efendi, 1840 yılı nüfus defterine göre 1798 doğumludur. Mezar kitâbesinde ölüm tarihi H.1318/1900'dür. Yine mezar kitabesinden anladığımızı göre uzun süre Sıbyan Mektebi muallimliği yapmıştır. Salih Efendi yüz yıllık bir ömür sürmüş ve ömrünün 60 yılını sıbyan mektebi hocalığı yaparak geçirmiştir. Hocalığının büyük bir kısmını Mehran'da bir konaakta yapmıştır. Salih Efendi iki kere evlenmiştir. Hanımlarından birinin adı Hafize diğerrinin adı Elife'dir. Elife H. 1321/1903 yılında ölmüştür. Mezarı Mehran'dadır. İki oğlu olmuştur. Bunlardan ilki Mehmet Efendi (d.1843)'dir. Mehmet Efendi babasıyla beraber Mehran'a gitmemiş, Çırdak'ta kalmıştır. Oğlu Abdölcemil (d.1865), onun oğlu Şükrü

12. Gökhan Gümüşdağ, Kastamonu Şehri Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Yakup Ağa Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları, GÜ. „Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.145
13. Metnin devanı şöyledir: Ferîd-i asr idî tab'ı nezâhet-perveri/Safâ-yı râh bahş eyledi her dil mürdeye gıyâ / Kadınken bezm-i ma'nâda ricâli eyleyüp râcil /Denildi zîr-i unvânında üstâd-ı sâhan-ıprâ/Getirdim çâr tekbir eyledim târîhini tam Tevfihi/Feride Hanımın olsun mahâm Cennet-i a'la 1321
14. Bu mezarlığı, araştırmacı Tuncay Sakallıoğlu ile beraber ziyaret ettik ve kitabeleri beraber okuduk. Burada kendilerine teşekkür ederim.

(d.1889), onun oğlu Cemil'dir. Şu anki soyadları Görgün'dür. Salih Efendi'nin torunu Ahmet Sadık Efendi, dedesinin mezar taşı için önce aşağıdaki yazıyı yazmış, daha sonra bu yazıyı değiştirmiştir.

*Geçirdim ömrümü mektepte oldu mu acep makbûl
Tamam altmış sene etfâl-i tedrisle olup meşgûl*

*Nice talebelere verdim icâzet hatt-ı ta'limle
Bu yüzden bâri eyle rahmetin ya Rabb bana mebzûl*

*Bu dünya fânidir aldanmayın evlâd u ahfâdım
Olur ef'âl ve a'mâldan gedâ ve aġniyâ mes'ul*

*Sûfizâde denirdi nâmuma sinnim yüze akreb
Eder züvvârdan bu Salih'ül-Vehbi dua me'mûl*

Şu an mezar kitâbesinde olan yazı şöyledir:

*Hâce-yi sıbyân-ı mekteb mâlik-i kalb-i selîm
Sûfizâde Sâlih-ül-Vehbi Kerim ibn-i Kerîm
Eyledi ta'lim-i etfâl ile çok yıl iştigâl
Hazreti Mevlâ ide me'vâsımı dâr-ün naîm
Cânib-i Hakk'tan ana geldi hitâb-ı ırcı'î
Âlem-i ukbâya gitti işte bu merd-i selîm
Nûr-ı Kur'an ile dolmuştur makâmı zâirâ
Kabr-i pâki ravza-yı cennettir Allah-ü alîm*

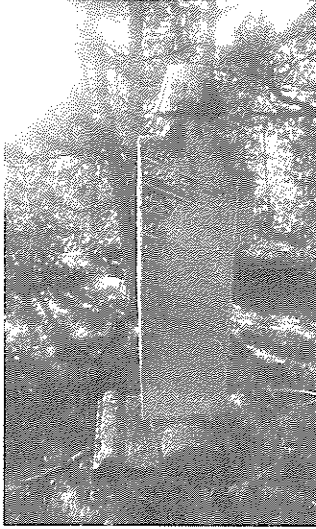
H.1318/1900

Şiir, aruzun *fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lûn* kalıbıylaadır.

Anlamı: Sıbyan mektebi hocası, temiz bir kalbe sahip Sûfizâde Sâlih pek çok yıl çocukları eğitmekle meşgul oldu. Allah onun makâmını Cennet etsin. Hakk'tan ona da ölüm emri, "geri gel" hitabı geldi. Bu mert yaratılışlı kişi ukba âlemine gitti. Ey ziyaretçiler, makâmı Kur'an nuruyla dolmuştur. Temiz kabri, cennet bahçesidir.

Mustafa Hamdi Efendi

Salih Efendi'nin diğer oğlu Mustafa Hamdi Efendi'dir. 1840 tarihli nüfus defterine göre 1820 doğumludur. Babasıyla beraber Mehran'a gelmiştir. Askerlikte tabur/alay kâtipliğine kadar yükselmiştir. 1883 tarihli bir belgede Kastamonu'nun servet ve emlakçe en mümtaz kişileri arasında yer alır. 1299/1883 yılında Mehran'a bir konak yaptırmıştır. Günümüzde bu konak hâlâ durmaktadır. Mustafa Hamdi Efendi H.1320/1902 yılında vefat etmiştir. Mezar kitabesi şöyledir:

Ah mine'l mevt.
Küllü zî-rûh-ı yemût vallâhü hayyun lâyemût
Sûfîzâde Mustafâ Hamdî Efendi gitti âh
Rûz-ı mahşerde resûl-ı kibriyâ olsun penâh
Askerî silkinde olmuştı alâyn kâtibi
Sâfi'ül kalb bende-yi hâs cenâb-ı Pâdişâh
Ni'metin ibzâl ederdî dâimâ mihmânına
Ehl-i cûd olsa gerek dâreyinde makbûl-ı İlâh
Eshiyânın ravza-yı cennet yeridir Azmiyâ
Eylesin Allah ona ukbâda rahmetle nigâh

Ruhuna fâtiha. Safer 1320.

Günümüz Türkçesiyle: Ah, ölümdendir. Bütün canlılar ölümlüdür. Allah ebedî bir hayat sahibidir, ölümsüzdür. Ah, Sûfîzâde Mustafâ Hamdî Efendi de öldü. Mahşer gününde büyük resul Hz. Muhammet onun koruyucusu olsun. Askerlik mesleğinde Alay kâtipliğine kadar yükselmişti. Yüce padişahın has ve temiz kalpli kuluydu. Misafirlerine bol ikramlarda bulunurdu. Bu cömertliğinden dolayı iki dünyada da Allah'ın makbul kulu olsa gerek. Ey Azmi, böyle cömertlerin yeri cennet bahçesidir. Allah ona ukbâda rahmetiyle baksın. Ruhuna fâtiha. Safer 1320/Mayıs 1902.

Bu kitâbe Azmi adında biri tarafından yazılmıştır. Şiir, aruzun *fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün* kabıyıldır.

Ahmet Sadık Efendi

Mustafa Hamdi Efendi'nin iki oğlu üç kızı olmuştur. Bunlar Mehmet Raşit (1866), Ahmet Sadık (1854), Behiye (1854), Atiye (1854) ve Şerife'dir. Behiye ve Atiye Hanım Muratçavuşzâdelere, bugünkü soyadıyla Oğuzbalaban ailesine gelin olmuştur.

Mehmet Raşit'in, Mehmet Enver (d.1911) ve Ali Niyazi (d.1901) adında iki oğlu vardır. Mehmet Raşit Efendi Alaca Mescit mahallesinde bulunan ve Balabanlar Konağı olarak bilinen konağı yaptırmıştır. Konağın yapım tarihi 1883 yılından sonradır. Tabur Kâtibi Mustafa Hamdi Efendi'nin oğlu Ahmet Sadık'ın mezar taşı:

*Hâb-ı gafletten uyan ey zâir-i ârif bir an
Kavl ü fi'lin olmasın hem-hâl-i seyr-i fil-menâm
Hüsn-i hulk-ı ma'rifettir mâye-i şân ü şeref
Genc- i Kârûn'a müreccehdür azizim nik nâm
Ölmeden evvel ölen bulmuş hayat-ı câvidân
Maşrık-ı hikmetten işrâk etti ennâs-ı niyam
Sûfizâde Mustafâ Hamdi Efendizâdenin
Murg-ı rûhi eyledi gülzâr-ı ukbâya hırâm
Din ü devlet sâdik-ı Kur'an ve îmân âşığı
Hüsn sıret sâhibi bir zât idi şîrin kelâm
Yazdı üç ihlâs ile târihini kilik-i Reşid
Cenneti'l Firdevs Ahmed Sâdik'a oldu makâm
Rûhuna rızâen lillâhi fâtiha.*

Sene 1322 şevvâl-ı mükerrerem/Aralık 1904

Günümüz Türkçesiyle: Ey ziyaretçiler, bir an olsun gaflet uykusundan uyanın. Sözüünüz ve işiniz uyku üzerine olmasın. Şân ve şerefin mayası marifet ve yaratılışın güzelliğindedir. Karun'un hazinesine iyi bir nam, tercih edilir. Ölmeden evvel ölen kişi, ebedî hayatı bulmuştur. Uyuyan insanlar hikmetin doğusundan doğdu. Dine, devlete, Kur'an'a sâdik ve imana âşık olan, iyi yaratılış sahibi, tatlı dilli Sûfizâde Mustafâ Hamdi Efendizâdenin ruhunun kuşu ukbanın gül bahçesine uçtu. Reşid'in kalemi üç ihlas suresi ile onun ölüm tarihini yazdı. Firdevs cenneti Ahmet Sadık'ın makâmı oldu. Şevval 1322/Aralık 1904.

Kitâbe, aruzun *fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün* kalıbıyla yazılmıştır. Hem de altı beyitten oluşmaktadır. Mezar kitâbelerinde beyit sayısı önemlidir. Burada karşımıza ebced hesabı da çıkmaktadır. Ebced, Arap harflerine bir sayı değeri verilerek yapılan hesaplamadır. Genellikle kitâbelerde tarih yazmak için kullanılır. Kitâbeyi yazan Reşit Bey için, aile evrakları arasındaki bir notta "Karabüberlerin damadı" yazmaktadır. Bu şiirde edebî yön daha ağır basmaktadır. Ayrıca "ölmeden evvel ölünüz" sözüyle tasavvufa da göndermede bulunulmuştur.

Hüseyin İhsan Efendi

Ahmet Sadık'ın Hüseyin İhsan (d.1890), Hasan Tahsin adında iki oğluyla Zehra (d.1879), Huriye (d.1885), Naciye adında üç kızı olur. Hasan Tahsin bekâr

olarak vefat etmiştir. Sülale Hüseyin İhsan Efendi'den devam etmiştir. Hüseyin İhsan Efendi 1900 yılında Kastamonu Numüne İbtidai Mektebini, 1908 yılında Kastamonu Askeri Rüştiyesini bitirmiştir. 1909 tarihinde evrak odasında memurluğa başlamıştır. 1910 yılında Kastamonu Defter-i Hakani Müdürlüğü (Tapu Müdürlüğü)'nde kâtip olmuştur. Buradan emekli olup 1972 yılında vefat etmiştir. Hüseyin İhsan Efendi ölmeden önce mezar taşını yaptırmış, ölüm tarihine de 19.. koymuştur. Kitâbesi şöyledir:

*Hüvel hayyi lâyemut
Tâ ebed ahd eyledim merd olmağî şanımla ben
Hüccet-i nâmûsumu imzâladım kanımla ben
Kurb-ı dâreyn için Hakk'tan mükâfât istemem
Hakk'ı te'min eyledim imânımla ben
Hakk'tan gayrı ilticâgâhum yok
Sağlığında diktim bu taşı ben
Sofuzâde İhsan Beyin ruhuna fâtîha. 19..*

Kitâbenin şiirinde düzensizlik görünmektedir. İlk üç mısra aruzun 3 fâilâtün bir fâilün kalıbına uymaktadır. Fakat son üç mısra düzensiz yazılmıştır. Bu kitâbe Hüseyin İhsan Beyin sağlığında yazıldığına göre bu durum dikkat çekicidir.

İkişer yıl arayla vefat eden dede Salih Efendi (1900), oğul Mustafa Hamdi Efendi (1902) ve torun Ahmet Sadık Efendi (1904)'nin mezar kitabeleri Osmanlı devrinin bütün zerâfet ve güzelliğini yansıtmaktadır. Mezara yazılacak yazıyı beğenmeyip düzelten bir zihniyet, Cumhuriyetten sonra yerini alelade bir yazıya ve taş a bırakmıştır. Osmanlı'nın kültüre, sanata ne kadar değer verdiğinin bir göstergesidir bu.

Kastamonu'daki mezar taşları incelendiğinde, bunların gerek dış görünüşü ve gerekse içerik olarak bir sanat değerine sahip olduğu ve bu değer İstanbul'un çeşitli hazirelerinde bulunan mezar taşlarından hiç de aşağı kalmadığı söylenebilir. Geçmişten günümüze bir Kastamonu şehir kültürü ve folklorunu bu mezar taşları çok iyi yansıtmaktadır.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz ki mezar taşları sadece o kabirde yatan kişinin kim olduğunu bildirmekten ziyade bir kültürü, bir zihniyeti de yansıtmaktadır. Özellikle Osmanlı dönemi mezar kitâbelerinin çoğu tam bir sanat eseri, edebî ve kültürel birer belgedir. Sanat tarihçileri mezarın sanat yönüyle ilgilenirken edebiyatçılar da söz ve yazısı ile ilgilenmektedirler. Bu konuda disiplinler arası çalışmalar faydalı olacaktır.

Bu çalışmayla mezar kitâbelerinde yer alan edebiyata dikkat çekmeye çalıştık. Bütün mezarların bu gözle incelenmesi durumunda edebiyatçılara epey malzeme çıkacağını düşünüyorum. Bunların gün ışığına çıkarılarak tahlilinin yapılması gerekmektedir. Sözlerimi bitirirken, yukarıdan beri adlarını zikrettiğimiz kişilere Allah'tan rahmet, siz dinleyicilere de sağlıklı ve uzun ömür diliyorum.

Kaynakça

- Abdülkadiroğlu, Abdülkerim. Kastamonu'da Bayramilik Ve Şemsizâde Ailesi, Ankara 2005.
- Canyurt, Filiz. Kastamonu Şehri İsmail Bey Külliyesi, Saray Camisi, Hepkebirler Camisi, Muzafferredin Gazi Türbesi Hazirelerinde Bulunan Mezar Taşları, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007
- Çal, Halit. "Kastamonu Mezarları-Mezar Taşlarının Genel Durumu", İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu, Kastamonu 2003
- Çal, Halit. "Kastamonu Müzesindeki Türk Mezar Taşları", İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi Konya Kitabı X, Prof. Dr. Rüşhan Arık-Prof. Dr. Oluş Arık'a Armağan, Konya 2007
- Çal, Çalit. Özlem Ataoğuz Çal. Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları, Kastamonu 2008
- Gümüşdağ, Gökhan. Kastamonu Şehri Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Yakup Ağa Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007
- Gündoğan, Bengü. Kastamonu Ferhat Paşa Camisi Haziresi Mezar Taşları, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007
- Samsakçı, Mehmet. Ölüme Açılan Estetik Kapı Türk Mezar Taşı Edebiyatı, İstanbul 2017, Kitabevi Yayınları
- Taşdemir, Meral. Kastamonu Şeyh Şaban-İ Veli Camisi ve Türbesi Haziresinde Yer Alan Mezar Taşları, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007
- Uğraşkan, Erol. Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camilerinin Hazirelerindeki Mezar Taşları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007
- Yeni, Özgür. "Şeyh Şa'bân-İ Veli Külliyesi Haziresi'nde Bulunan Sarkaçlı Saat Figürlü Bir Mezar Taşı", I. Uluslararası Şeyh Şaban-İ Veli Sempozyumu, Kastamonu 2012
- Yeni, Özgür. "Honsalar Camii Haziresinde Bulunan Mezar Taşları", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl 2013, Cilt 6, Sayı 25
- Yılmaz, Halil. Osmanlı Dönemine Ait Kastamonu ve Taşköprü'deki Mezar Kitabeleri, Kastamonu 2001